

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wniosku dotyczącego decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych (2012 r.)

COM(2010) 462 wersja ostateczna

(2011/C 51/11)

Sprawozdawca: **Renate HEINISCH**

Współsprawozdawca: **José Isaías RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO**

Dnia 7 września 2010 r. Rada Unii Europejskiej oraz Parlament Europejski, działając na podstawie art. 304 TFUE, postanowiły zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie

wniosku dotyczącego decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych (2012 r.)

COM(2010) 462 wersja ostateczna.

Dnia 14 września 2010 r. Prezydium Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego powierzyło przygotowanie opinii w tej sprawie Sekcji Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa.

Mając na względzie pilny charakter prac, na 466. sesji plenarnej w dniu 21 października 2010 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny wyznaczył Renate HEINISCH na sprawozdawcę generalnego i Joségo Isaíasa RODRÍGUEZA GARCÍĘ-CARO na współsprawozdawcę generalnego oraz jednomyślnie przyjął następującą opinię:

1. Wnioski

1.1 Komitet z zadowoleniem przyjmuje propozycję ogłoszenia roku 2012 „Europejskim Rokiem Aktywności Osób Starszych”. Jednak ani nazwa roku ani koncepcja, którą ma ona reprezentować, nie odzwierciedlają tego, czemu zdaniem Komitetu powinien być poświęcony Europejski Rok: mianowicie osoby starsze muszą móc nie tylko być aktywne, ale także żyć **zdrowo i godnie** oraz być pełne **radości życia**. Określenie „aktywność” nie może oznaczać tylko możliwości przedłużenia pracy zawodowej lub udziału w życiu społecznym. Dlatego Komitet wzywa Komisję, by nadała temu rokowi nazwę o mniej ograniczonym znaczeniu, która będzie uwzględniała te inne aspekty jakości życia.

1.2 Forma, w jakiej przebiegały dotychczas Europejskie Lata, podobnie jak ich treść, nie były w pełni zadowalające. Działania prowadzone w ramach takich lat muszą być bardziej widoczne, a przekazywanie treści – skuteczniejsze.

1.3 W przedstawionym przez Komisję wniosku nie przewidyje się widocznej koordynacji na poziomie UE. Taka koordynacja, prowadzona przez odpowiedzialną jednostkę centralną, jest jednak niezbędna, by inicjatywa miała odpowiednio dużą siłę oddziaływania i przyniosła trwałe efekty.

1.4 Centralna koordynacja jest także konieczna w odniesieniu do ustanowienia budżetu i rozdziału środków. Zdaniem EKES-u we wniosku zabrakło konkretnych ram budżetowych.

1.5 Aby osiągnąć pozytywny rezultat Europejskiego Roku 2012, trzeba zharmonizować w całej UE znaczenie pojęć „starzenie się”, „aktywność”, „zdrowe” i „godne”. Dopiero

wspólne, jednakowe rozumienie tych podstawowych kwestii umożliwi wdrożenie porównywalnych środków.

1.6 Komitet przyjmuje z zadowoleniem wspomniane w art. 5 zaangażowanie Parlamentu Europejskiego, państw członkowskich, EKES-u i Komitetu Regionów. EKES sądzi, że jest instytucją szczególnie odpowiednią do objęcia przewodniej roli, jeśli chodzi o działania służące podnoszeniu świadomości oraz kierowanie konstruktywną debatą między partnerami społecznymi a zorganizowanym społeczeństwem obywatelskim, a następnie rozpowszechnianie jej treści. Można by zwłaszcza utworzyć centrum monitorowania, którego zadaniem byłaby ocena sytuacji na szczeblu europejskim i krajowym, wspieranie „europejskiego sojuszu na rzecz aktywności osób starszych”, którego utworzenie także proponujemy, oraz koordynacja działań na poziomie Unii. Ponadto EKES mógłby podjąć się roli „ambasadora” Europejskiego Roku. Wskazane byłoby także zorganizowanie konferencji na temat najważniejszych zagadnień, którym poświęcony jest Europejski Rok, a następnie uwzględnienie wniosków z tej konferencji w opinii z inicjatywy własnej, którą opracowałoby centrum monitorowania.

2. Uwagi ogólne

2.1 Już od szeregu lat, zarówno w Komisji Europejskiej, jak i w EKES-ie, dyskutuje się o wyzwaniach, przed jakimi stoją państwa członkowskie w związku ze zmianami demograficznymi. Poruszano między innymi takie kwestie jak solidarność między pokoleniami, starsi pracownicy, opieka zdrowotna, opieka nad osobami starszymi i opieka długoterminowa, przemoc wobec osób starszych, potrzeby osób starszych oraz skutki starzenia się społeczeństwa dla systemów ochrony zdrowia i opieki społecznej⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Zob. wykaz opinii na stronie: http://www.eesc.europa.eu/sections/soc/index_en.asp.

2.2 W nawiązaniu do celów ostatnich prezydencji w Radzie UE, celów strategii „Europa 2020” oraz Europejskich Lat 2010 (Europejski Rok Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym) i 2011 (Europejski Rok Wolontariatu) wysunięto inicjatywę ogłoszenia roku 2012 Europejskim Rokiem Aktywności Osób Starszych. EKES podziela pogląd, że nazwa tego roku („aktywność osób starszych”) jest krótka i chwytliwa i obejmuje także zasadę „solidarności międzypokoleniowej”, nawet jeżeli te słowa nie zostały w niej bezpośrednio użyte. Jednak ta krótka nazwa nie oddaje różnorodności zagadnień, którym ma być poświęcony Europejski Rok.

2.3 Światowa Organizacja Zdrowia definiuje „aktywne starzenie się” jako proces tworzenia optymalnych możliwości w zakresie zdrowia, uczestnictwa i bezpieczeństwa, w celu poprawy jakości życia ludzi w miarę, jak się starzeją⁽²⁾. Z definicji tej wynika, że aktywność osób starszych należy wspierać przede wszystkim przez umożliwienie im starzenia się w dobrym zdrowiu i przy zachowaniu samodzielności. Można zatem zwiększać możliwości uczestnictwa osób starszych z jednej strony na rynku pracy, poprawiając warunki pracy, a z drugiej strony w życiu społecznym, zwalczając wykluczenie społeczne i umożliwiając działania wolontariackie. O aktywności osób starszych można mówić tylko wtedy, gdy zapewnione jest minimum bezpieczeństwa. Dlatego EKES wyraża przekonanie, że o wiele więcej mówiąca byłaby taka nazwa jak np. „Europejski Rok Aktywności, Zdrowia i Godności Osób Starszych”.

2.4 Podczas prac nad wyżej wymienionymi opiniami⁽³⁾ EKES zawsze zapraszał do dyskusji odpowiednie dyrekcje generalne. Dlatego z zadowoleniem przyjmuje fakt, że Komisja także w odniesieniu do roku 2012 planuje zaangażować wszystkie odpowiednie dyrekcje generalne oraz ich zasoby strukturalne i finansowe. Uważa jednocześnie za ważne, by zaangażowanie to przebiegało w sposób skoordynowany.

2.5 W związku z tym Komitet przyjmuje również z zadowoleniem fakt, że Europejski Rok 2012 będzie tematem dalszych dyskusji zarówno w ramach warsztatów „Starzenie się w zdrowiu: wzmocnienie pozycji konsumentów z myślą o aktywnym starzeniu się”⁽⁴⁾, jak i podczas „Trzeciego Forum Demograficznego”⁽⁵⁾.

2.6 EKES przyjmuje także z zadowoleniem harmonogram, który jest przewidziany na trzy lata (2011 – początek 2014 r.). Dzięki dłuższemu okresowi prac będzie można lepiej uwzględnić te zagadnienia we wszystkich ważnych obszarach polityki.

2.7 Ponadto Komitet z zadowoleniem przyjmuje wymienione we wniosku priorytety tematyczne. O koniecznych uzupełnieniach mowa jest w punkcie 3.3 pt. „Środki”.

3. Uwagi szczególne

3.1 Artykuł 1 „Przedmiot”

3.1.1 W publicznych dyskusjach na temat zmian demograficznych starzenie się społeczeństw od dawna postrzegane było jako obciążenie dla społeczeństwa w ogóle, a szczególnie dla

systemów opieki społecznej i zdrowotnej. Ten negatywny punkt widzenia zaczyna się powoli zmieniać. W coraz większym stopniu zwraca się uwagę na potencjał osób w podeszłym wieku oraz na możliwości, których źródłem może być starzejące się społeczeństwo.

3.1.2 Jednak głównym warunkiem tego, aby korzyści, które niosą ze sobą zmiany demograficzne, zarówno dla starzejących się osób, jak i dla całego społeczeństwa, mogły w pełni się urzeczywistnić, jest możliwość starzenia się w zdrowiu i bezpieczeństwie. Tylko tak osoby te mogą aktywnie wykorzystać swój potencjał i wносить swój wkład w duchu solidarności międzypokoleniowej. Dopiero taka nazwa Europejskiego Roku, jaką proponuje się w punkcie 2.3, uwzględniałaby te konieczne warunki.

3.1.3 Aby osiągnąć pozytywny rezultat Europejskiego Roku 2012, trzeba zharmonizować w całej UE znaczenie pojęć „starzenie się”, „aktywność”, „zdrowy” i „godny”. Dopiero wspólne, jednakowe rozumienie tych podstawowych kwestii umożliwi wdrożenie porównywalnych środków.

3.2 Artykuł 2 „Cele”

3.2.1 Określenie „aktywność” nie powinno być rozumiane tylko jako możliwość przedłużenia pracy zawodowej lub udziału w życiu społecznym poprzez działania wolontariackie. Musi w dużej mierze chodzić także o to, by zauważyć i docenić różnego rodzaju wkład, jaki osoby starsze wnoszą do społeczeństwa, oraz by zapobiegać wykluczeniu społecznemu. Wkład ten polega między innymi na wspieraniu młodszych członków rodziny pod względem finansowym lub społecznym, na opiece nad partnerem i przyjaciółmi, na kreatywności duchowej i artystycznej, na innowacyjności, dzieleniu się doświadczeniem i przekazywaniu wartości itp. Czynności te można do pewnego stopnia wykonywać także przy ograniczeniach zdrowotnych lub innych i jeśli są wykonywane w takich utrudnionych warunkach, należy tym bardziej docenić ich wartość.

3.2.2 W tym kontekście Komitet z zadowoleniem przyjmuje wymienione przez Komisję cele: a) tworzenie korzystniejszych warunków pracy dla starszych pracowników; b) wspieranie aktywnego udziału w społeczeństwie; c) zachęcanie do starzenia się w zdrowiu. Uważa jednak, że wśród tych celów powinno znaleźć się także starzenie się w godności i poczuciu bezpieczeństwa.

3.2.3 EKES uważa także, że zaplanowane środki, jakie należy podjąć dla realizacji tych celów, są odpowiednie. Wskazane jest, by w sposób przemyślany następowały po sobie w odpowiednim czasie:

— „podnoszenie świadomości”,

— „stymulowanie współpracy i sprzyjanie synergii między państwami członkowskimi”,

— „tworzenie ram podejmowania zobowiązań i konkretnych środków”.

⁽²⁾ „(...) as the process of optimizing opportunities for health, participation and security in order to enhance quality of life as people age”, World Health Organisation (2002) „Active Ageing – A Policy Framework”, s. 12.

⁽³⁾ Zob. punkt 2.1 i przypis 1.

⁽⁴⁾ „Healthy Ageing: Consumer empowerment for active ageing”, 18 października 2010 r.

⁽⁵⁾ „Third Demography Forum”, 22–23 listopada 2010 r.

3.3 Artykuł 3 „Środki”

3.3.1 Komitet uważa środki wymienione w artykule 3 wniosku za trafne. Są one jednak sformułowane zbyt ogólnie, przypominają hasła używane w przypadku poprzednich Europejskich Lat i pasują do wszelkich możliwych kampanii. Muszą one zyskać wymiar bliski obywatelom, a nie pozostać tylko sprawą ekspertów. Niektóre z propozycji wyłonionych w trakcie poprzedzającej wniosek konsultacji mogłyby zapewnić większe oddziaływanie na opinię publiczną. Ponadto EKES, w oparciu o swe wcześniejsze opinie, proponuje, by w dalszej dyskusji wziąć pod uwagę kwestie wymienione poniżej.

3.3.1.1 Aby umożliwić osobom starszym **dłuższą aktywność zawodową**, konieczne są daleko idące środki i ulepszenia ⁽⁶⁾.

3.3.1.2 Ułatwieniu, a jednocześnie docenieniu przejawiającego się w różnorodnych formach dobrowolnego i nieodpłatnego zaangażowania osób starszych na rzecz ogółu społeczeństwa i młodszych pokoleń służyłoby określenie ogólnounijnego statusu **wolontariatu**, zharmonizowanie tej idei, uznawanie i podnoszenie kwalifikacji wolontariuszy ⁽⁷⁾ oraz stworzenie warunków ramowych tej „pracy”, aby nie wpływała ona niekorzystnie na szanse osób młodszych na rynku pracy.

3.3.1.3 Aby utrzymać potencjał osób starszych do pozostania aktywnym, trzeba wzmocnić **profilaktykę, promocję zdrowia i edukację zdrowotną** we wszystkich grupach wiekowych ⁽⁸⁾.

3.3.1.4 Należy dążyć do **otwarcia formalnego systemu nauczania** dla osób starszych, by sprzyjać ich dalszemu kształceniu się i włączeniu społecznemu. Powinno to oznaczać także zapewnienie osobom starszym ze wszystkich grup społecznych dostępu do **nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK)**, np. w ramach programu „Komfortowe funkcjonowanie osób starszych w społeczeństwie informacyjnym” ⁽⁹⁾.

3.3.1.5 Należy wziąć pod uwagę, że zmiany demograficzne mogą przynieść także korzyści. Dotyczy to m.in. nowych **możliwości rozwoju zawodowego i miejsc pracy** w dziedzinach związanych ze świadczeniem opieki, koordynacją różnych branż, doradztwem politycznym itp. Nowa **grupa konsumentów**, jaką tworzą osoby starsze, to kolejna szansa

rozwoju dla gospodarki, np. w takich dziedzinach jak „projektowanie dla wszystkich”, życie wspierane przez otoczenie (AAL – *Ambient Assisted Living*) oraz doradztwo w sprawach konsumenckich. Trzeba ponadto wzmocnić pozycję konsumentów oraz ich prawa ⁽¹⁰⁾.

3.3.1.6 Podejmując działania we wszystkich wymienionych dziedzinach, należy przyjąć **podejście egalitarne**, w równym stopniu skierowane do wszystkich grup społeczeństwa: kobiet i mężczyzn, zdrowych i niepełnosprawnych, imigrantów i tubylców. Szczególną uwagę trzeba poświęcić osobom żyjącym w ubóstwie ⁽¹¹⁾.

3.3.2 Aby zrealizować cele w proponowanych dziedzinach, konieczne są różne strategie i działania:

3.3.2.1 Ciągłe **działania na rzecz podnoszenia świadomości** co do potencjału osób starszych, na rzecz ich docenienia oraz zmotywowania ich do czynnego udziału obywatelskiego na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym. Obejmuje to także kampanie w mediach służące upowszechnianiu nowego podejścia do starzenia się.

3.3.2.2 Wspieranie **projektów europejskich**, takich jak „Transage”, europejska sieć „LILL” (*Learning in Later Life*) w celu umożliwienia nawiązywania kontaktów i wymiany doświadczeń między osobami starszymi z różnych krajów Europy i podnoszenia świadomości znaczenia uczenia się przez całe życie (w tym także *Learning for a long life*).

3.3.2.3 Wspieranie projektów na rzecz **zbliżania pokoleń**, np. tworzenia sieci i ośrodków, w których uczestniczą osoby młodsze i starsze, spotkań grup dyskusyjnych, europejskich międzypokoleniowych festiwali filmowych itp., aby tworzyć coraz więcej możliwości uczenia się od siebie wzajemnie i przeciwdziałać izolacji osób starszych.

3.3.2.4 Istotne znaczenie ma w tym kontekście uwzględnianie różnic regionalnych i lokalnych. Działania na szczeblu lokalnym okazały się tu szczególnie skuteczne.

3.4 Artykuł 4 „Koordynowanie działań z państwami członkowskimi”

3.4.1 Aby zapewnić właściwą koordynację działań na poziomie krajowym, niezbędnie konieczne jest, by krajowi koordynatorzy zostali powołani w odpowiednim czasie (najpóźniej do marca 2011 r.). Każde państwo członkowskie powinno zadbać o to, by krajowa jednostka koordynująca zaprosiła do udziału szeroką reprezentację zainteresowanych stron szczebla krajowego, regionalnego i lokalnego, uwzględniając przy tym także mniejsze organizacje i podmioty oraz informując je o możliwościach i procedurach dotyczących składania wniosków i o dostępnym finansowaniu.

⁽⁶⁾ Zob. opinia z inicjatywy własnej EKES-u w sprawie „Sytuacja starzejących się pracowników w obliczu przemian w przemyśle – zapewnianie wsparcia i zarządzanie zróżnicowaniem struktury wiekowej w sektorach i przedsiębiorstwach”, sprawozdawca: Marian KRZAKLEWSKI (Dz.U. C 228 z 22.9.2009, s. 24).

⁽⁷⁾ Zob. np. opinia EKES-u z 13 grudnia 2006 r. w sprawie „Działalność wolontariacka: jej rola w społeczeństwie europejskim i jej oddziaływanie”, sprawozdawca: Erika KOLLER, współsprawozdawca: Soscha ZU EULENBURG (Dz.U. C 325 z 30.12.2006, s. 46).

⁽⁸⁾ Zob. np. opinia rozpoznawcza EKES-u z 15 lipca 2010 r. w sprawie skutków starzenia się społeczeństwa dla systemów ochrony zdrowia i opieki społecznej, sprawozdawca: Renate HEINISCH, (Dz.U. ...).

⁽⁹⁾ Zob. np. opinia EKES-u z 13 marca 2008 r. w sprawie komunikatu Komisji dla Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Plan działań na rzecz kształcenia dorosłych – Na naukę zawsze jest odpowiednia pora”, sprawozdawca: Renate HEINISCH, współsprawozdawcy: An LE NOUAIL MARLIÈRE i José Isaías RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO (Dz.U. C 204 z 9.8.2008, s. 89).

⁽¹⁰⁾ Por. opinia przytoczona w przypisie 8.

⁽¹¹⁾ W 2008 r. liczba osób starszych (grupa wiekowa powyżej 65 lat) zagrożonych ubóstwem wynosiła 19 % dla UE-27. Zob.: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/data/database.

3.5 Artykuł 5 „Koordynacja na poziomie Unii”

3.5.1 EKES akceptuje działania w zakresie koordynacji na poziomie Unii, które Komisja wymienia w tym artykule. Wyraża jednak zaniepokojenie z powodu braku w przedstawionym przez Komisję wniosku widocznej koordynacji pomiędzy poszczególnymi dyrekcjami generalnymi oraz na szczeblu UE. Koordynacja prowadzona przez odpowiedzialną jednostkę centralną, jest niezbędna, by inicjatywa miała odpowiednią siłę oddziaływania i przyniosła trwałe efekty.

3.5.2 EKES uważa, że ponadto potrzebne są następujące środki:

3.5.2.1 Utworzenie zaproponowanego już przez EKES „europejskiego sojuszu na rzecz aktywności osób starszych”⁽¹²⁾, na wzór „europejskiego sojuszu na rzecz rodzin”, co zapewni uwzględnienie kwestii „aktywnego, zdrowego i godnego starzenia się” we wszystkich obszarach polityki oraz koordynację działań po 2012 r.

3.5.2.2 Zaplanowanie w budżecie środków na realizację wymienionych działań. EKES uważa bowiem, że finansowanie ich w ramach istniejących funduszy i programów będzie trudne i może nie być wystarczające. Na Europejski Rok Wolontariatu (2011) przeznaczono 6 mln EUR, a na Europejski Rok Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym (2010) 17 mln EUR. Europejski Rok 2012 także musi dysponować wystarczającym budżetem. Biorąc pod uwagę kryzys gospodarczy, EKES zgadza się, że należy w pełni wykorzystać środki w ramach istniejących programów. W takim przypadku trzeba jednak jasno wyłożyć, w jakiej wysokości i na jakie projekty będą przeznaczone środki z proponowanych funduszy i programów oraz jak będą one koordynowane.

3.5.2.3 Jako „pomost pomiędzy instytucjami unijnymi a zorganizowanym społeczeństwem obywatelskim” EKES jest gotowy odegrać w roku 2012 ważną rolę. Można było by zwłaszcza utworzyć centrum monitorowania, którego zadaniem byłaby ocena sytuacji na szczeblu europejskim i krajowym, a tym samym także wspieranie proponowanego „europejskiego sojuszu na rzecz aktywności osób starszych”. Ponadto EKES mógłby podjąć się roli „ambasadora” Europejskiego Roku. Wskazane byłoby także zorganizowanie konferencji na temat najważniejszych zagadnień, którym poświęcony jest Europejski Rok, a następnie uwzględnienie jej wniosków w opinii z inicjatywy własnej.

3.6 Artykuł 6 „Spójność i komplementarność”

3.6.1 Podejmując działania na rzecz aktywności osób starszych i godnego starzenia się w zdrowiu, trzeba korzystać z doświadczeń poprzednich Europejskich Lat 2010 i 2011 i rozpatrywać te zagadnienia w takim właśnie szerszym kontekście. Zarówno bowiem walka z ubóstwem, jak i wspieranie wolontariatu, mają bezpośredni związek z aktywnym, zdrowym i godnym starzeniem się.

3.7 Artykuł 7 „Ocena”

3.7.1 Komitet zdecydowanie przyjmuje z zadowoleniem planowane opracowanie, najpóźniej na początku 2014 r., sprawozdania w sprawie oceny Europejskiego Roku. W związku z tym – tak jak zresztą i w przypadku innych programów – trzeba opracować procedury przewidujące zakończenie wdrażania środków, które okazały się nieskuteczne.

Bruksela, 21 października 2010 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Staffan NILSSON

⁽¹²⁾ Por. opinia przytoczona w przypisie 8.